

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА ЇЇ ВПЛИВУ НА ПРИБУТКОВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВАЛЮТНИХ РИЗИКІВ

СИЧ Ольга Анатоліївна

кандидатка економічних наук, доцентка,

доцентка кафедри фінансового менеджменту

Львівського національного університету імені Івана Франка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9322-8105>

МЕЛЬНИЧУК Данієлла Євгеніївна

здобувачка освітнього рівня «магістр»

Львівського національного університету імені Івана Франка

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-1647-531X>

Анотація. У статті здійснено комплексне дослідження фінансової стійкості підприємства як ключового чинника забезпечення його стабільності та прибутковості в умовах нестабільного ринкового середовища. Розкрито зміст основних підходів до оцінювання фінансової стійкості, зокрема агрегатного та коефіцієнтного, які дозволяють визначати тип фінансової стійкості, оцінювати структуру капіталу, рівень ліквідності та здатність підприємства підтримувати безперервність операцій. У роботі охарактеризовано допоміжні методи – інтегральний, маржинальний, бальний, факторний та інші, які забезпечують деталізовану діагностику фінансового стану та дають змогу комплексно інтерпретувати отримані результати. Особливу увагу приділено аналізу взаємозв'язку між фінансовою стійкістю та прибутковістю підприємства. Методологічною основою дослідження стали аналіз і синтез, структурно-функціональний, факторний та порівняльний методи, а також економіко-математичні підходи до інтерпретації відносних і абсолютних фінансових показників. У статті обґрунтовано можливості використання моделі Дюпона для поглибленої оцінки впливу операційної ефективності, фінансового важеля та оборотності на рівень рентабельності підприємства. Наукова новизна статті полягає у системному узагальненні методичних підходів до оцінювання фінансової стійкості та визначенні їх впливу на прибутковість у сучасних умовах господарювання. Практична значущість результатів полягає у можливості використання запропонованих підходів для вдосконалення системи фінансового менеджменту та формування ефективної стратегії розвитку підприємств.

Ключові слова: фінансова стійкість; методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості; абсолютні та відносні показники фінансової стійкості; трикомпонентний тип фінансової стійкості; прибутковість; модель DuPont, валютні ризики.

Постановка проблеми. У сучасних умовах нестабільного ринкового середовища питання забезпечення фінансової стійкості підприємств набуває особливої

актуальності. Фінансова стійкість визначає здатність підприємства зберігати рівновагу між власними та залученими ресурсами, своєчасно виконувати зобов'язання та забезпечувати безперервність операційної діяльності. Водночас особливої уваги потребує взаємозв'язок фінансової стійкості з показниками прибутковості підприємства. Попри те, що прибутковість є ключовим результативним індикатором ефективності діяльності, сучасні дослідження не дають однозначної відповіді щодо напрямку та сили впливу фінансової стійкості на формування прибутку. У практиці часто спостерігається як позитивний ефект збалансованої структури капіталу, так і протилежні випадки, коли надмірна консервативність у фінансовій політиці стримує можливості розвитку. Це зумовлює потребу в поглибленому дослідженні зазначеної проблеми, що дозволить удосконалити підходи до управління фінансовою стійкістю та забезпечити оптимальний рівень прибутковості підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Враховуючи сучасні макроекономічні ризики, які підривають стабільність економічного середовища, як на загальнонаціональному, так і на мікрорівні, все важливішим стає дослідження забезпечення фінансової стійкості підприємств в цих умовах. Саме суб'єкти господарювання є ключовою ланкою економічного зростання держави, тому вивчення механізмів оцінки, зміцнення та впливу на їх фінансову стійкість розглядається багатьма науковцями у їх працях. В останнє п'ятиліття зростає інтерес до визначення сутності поняття «фінансова стійкість» як серед вітчизняних, так і серед іноземних вчених.

Так, Ситник Н. С. визначає цей термін як характеристику стабільності фінансового стану підприємства, яка забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі використовуваних фінансових засобів [1]. Пушак Я. Я. визначає фінансову стійкість як один із показників фінансового стану підприємства, який характеризує стан активів/пасивів, що гарантує постійну платоспроможність [2]. Бедринець М. Д. описує це поняття як здатність підприємства своєчасно поповнювати виробничі запаси, вести розрахунки і здійснювати платежі за рахунок власних джерел [3].

Каур Н. виділяє фінансову стійкість основним фактором довгострокової прибутковості компанії та її стабільності в умовах зміни економічного клімату [4]. А от Бет Дж. характеризує поняття більш широко: фінансова стійкість – це здатність компанії підтримувати рівновагу у фінансовій системі, забезпечуючи довіру та зацікавленість тих, від кого очікують надання капіталу у періоди загострення потреб (а саме від фінансових установ) [5].

Попри значну кількість досліджень сутності фінансової стійкості підприємств, недостатньо вивченим залишається питання її взаємозв'язку із прибутковістю. У працях багатьох науковців фінансова стійкість розглядається переважно як самостійна характеристика фінансового стану або як складова довгострокової стабільності, однак її вплив на формування фінансових результатів підприємства трактується значно рідше. У більшості досліджень відсутній системний підхід до поєднання показників рентабельності з індикаторами структури капіталу, ліквідності та забезпеченості власними оборотними засобами, що ускладнює визначення реальних причинно-наслідкових зв'язків між цими показниками.

Саме тому актуальним є подальше поглиблення методологічних підходів до аналізу фінансової стійкості та її впливу на прибутковість підприємств, з урахуванням сучасних макроекономічних викликів, галузевої специфіки та змін у структурі фінансових ресурсів.

Метою статті є обґрунтування значення фінансової стійкості підприємства та дослідження її впливу на рівень прибутковості, а також визначення факторів, які формують та змінюють фінансову стійкість у сучасних умовах господарювання.

Виклад основних результатів. Важливу роль у підтриманні економічної стабільності країни відіграють малі та середні підприємства, що формують основу реального сектору економіки. Вони забезпечують значну частку зайнятості населення, створюють додану вартість, наповнюють бюджети різних рівнів і виступають рушійною силою економічного відновлення. Фінансово стійкі підприємства є запорукою стабільності економічної системи загалом, адже саме вони створюють основу для зростання ВВП, формування податкових надходжень і соціально-економічного розвитку територій.

Фінансова стійкість є одним із ключових показників ефективності діяльності підприємства, що характеризує його здатність забезпечувати стабільний розвиток у довгостроковій перспективі. За своєю економічною сутністю вона є результатом ефективного управління фінансовими потоками, оптимальної структури капіталу та здатності підприємства генерувати прибуток, достатній для відтворення й розвитку. Вона свідчить про фінансову незалежність суб'єкта господарювання, його платоспроможність і можливість протистояти негативним впливам зовнішнього середовища.

Аналізуючи дослідження вітчизняних та іноземних науковців, фінансову стійкість підприємства доцільно визначати як такий стан його фінансових ресурсів, при якому забезпечується збалансованість між власним і залученим капіталом, стабільна платоспроможність, ефективне використання активів та здатність до самофінансування й розвитку в умовах мінливого ринкового середовища.

Оцінка фінансової стійкості підприємства – це аналітичний процес, спрямований на визначення його спроможності протидіяти фінансовим ризикам та підтримувати стабільні результати діяльності. Зокрема, аналіз фінансової стійкості підприємства полягає у всебічному дослідженні складу та співвідношення активів і зобов'язань, що дозволяє встановити рівень його фінансової стабільності, автономності та здатності функціонувати в довгостроковій перспективі. Така діагностика також охоплює перевірку того, наскільки результати фінансово-господарської діяльності відповідають стратегічним цілям та напрямам, визначеним установчими документами підприємства [6].

У процесі дослідження фінансової стійкості підприємства важливим завданням є вибір адекватного методичного інструментарію, що дозволяє комплексно оцінити рівень забезпеченості ресурсами та здатність підприємства протистояти зовнішнім і внутрішнім ризикам. У науковій літературі сформовано низку підходів до оцінювання фінансової стійкості, кожен з яких має власну аналітичну специфіку. У Таблиці 1 систематизовано ключові методичні підходи, які використовуються у сучасних дослідженнях фінансової стійкості підприємств.

Таблиця 1

Методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємств

Підхід	Значення
Агрегатний	Аналіз абсолютних показників, що дозволяє визначити тип фінансової стійкості, оцінити запас фінансової міцності та виявити потенційні ознаки нестабільності.
Коефіцієнтний	Розрахунок відносних показників, який дозволяє порівнювати фактичні значення з нормативними або галузевими орієнтирами, що допомагає виявити сильні та слабкі сторони підприємства.

Інтегральний	Обчислення комплексного показника, сформованого шляхом агрегування кількох фінансових коефіцієнтів та їх значущості (вагових коефіцієнтів), який характеризує динаміку фінансової стійкості підприємства та порівняння з іншими суб'єктами.
Маржинальний	Аналіз співвідношення доходів і витрат й визначення порогового обсягу виробництва або реалізації, на основі чого розраховується запас фінансової стійкості.
Бальний	Інтегральна оцінка шляхом присвоєння вагових коефіцієнтів окремим показникам, що характеризують ліквідність, ділову активність, рентабельність та структуру капіталу.
Балансовий	Дослідження структури активів і пасивів підприємства, їх взаємозв'язків та рівня покриття оборотних і необоротних активів відповідними джерелами фінансування.
Факторний	Визначення впливу окремих чинників на зміну показників фінансової стійкості для встановлення першопричин зміни фінансового стану.
Матричний	Побудова матриць фінансових балансів, що дозволяє оцінити якість активів, структуру капіталу та адекватність джерел фінансування.

Джерело: складено на основі [7-8].

Застосування зазначених підходів має комплексний характер, оскільки кожен з них забезпечує отримання цінної інформації, проте лише їх поєднання дозволяє отримати всебічну, реалістичну та перспективну оцінку фінансової стійкості підприємства як важливої складової його економічної безпеки та стратегічного розвитку [7]. Агрегатний та коефіцієнтний підходи вважаються найбільш поширеними й методологічно обґрунтованими інструментами оцінки фінансової стійкості підприємства, оскільки вони дають можливість одночасно дослідити як абсолютні, так і відносні параметри його фінансового стану. Поєднання цих підходів забезпечує комплексність аналізу: агрегатний підхід дозволяє встановити тип фінансової стійкості та оцінити запас фінансової міцності, тоді як коефіцієнтний підхід дає змогу порівняти фактичні значення показників з нормативними або галузевими орієнтирами. Саме синергія цих методів створює підґрунтя для формування структурованої системи оцінки фінансової стійкості, що охоплює послідовні етапи аналізу та забезпечує об'єктивність отриманих результатів.

Оцінку рівня фінансової стійкості будь-якого підприємства можна представити у вигляді схеми із характеристикою етапів її проведення (рис. 1).

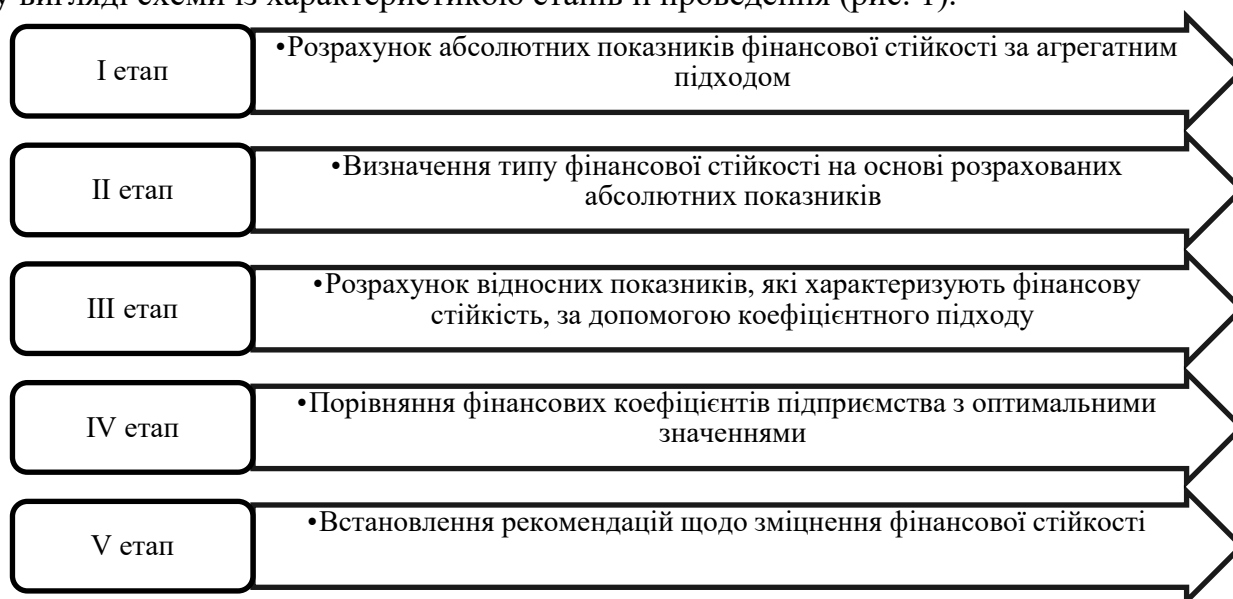

Рис. 1. Етапи проведення оцінки фінансової стійкості підприємства

Джерело: складено на основі [8].

На першому етапі оцінки фінансової стійкості підприємства необхідно скористатися методикою розрахунків абсолютних показників за допомогою агрегатного підходу. Цей підхід базується на визначенні рівня фінансової стійкості через аналіз сукупних показників – фінансових агрегатів, що характеризують забезпеченість підприємства власними оборотними коштами та здатність покривати запаси стабільними джерелами фінансування. У межах цього підходу фінансові ресурси групуються за рівнем їх ліквідності та джерелами формування, що дозволяє визначити, наскільки структуру капіталу можна вважати збалансованою [9].

Агрегатний підхід передбачає розрахунок шістьох абсолютних показників: трьох показників наявності джерел формування запасів, які відповідають трьом абсолютним показникам забезпечення запасів джерелами формування (табл. 2) [10].

Таблиця 2

Методика розрахунку абсолютних показників фінансової стійкості підприємства згідно агрегатного підходу

Наявність власного оборотного капіталу для формування запасів	$H_1 = BK - HA$
Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів та позик для формування запасів	$H_2 = H_1 + ДЗ$
Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів	$H_3 = H_2 + КЗ$
Запаси	H_4
Надлишок/нестача власного оборотного капіталу для формування запасів	$C_1 = H_1 - H_4$
Надлишок/нестача власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів та позик для формування запасів	$C_2 = H_2 - H_4$
Надлишок/нестача власного оборотного капіталу, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування	$C_3 = H_3 - H_4$

Джерело: складено на основі [11].

За допомогою цих показників на другому етапі оцінки визначають трикомпонентний тип фінансової стійкості підприємства:

1. Абсолютна фінансова стійкість – $C_1, C_2, C_3 > 0$ – є найбільш сприятливою, але водночас і найбільш рідкісною. Її сутність полягає в тому, що всі матеріальні запаси та потреби в оборотних ресурсах повністю забезпечуються за рахунок власного капіталу, без залучення позикових чи кредитних джерел. За таких умов підприємство є абсолютно незалежним від зовнішніх кредиторів і не несе ризику втрати платоспроможності через боргові зобов'язання. Проте, попри високий рівень фінансової безпеки, такий стан не завжди можна вважати оптимальним для розвитку бізнесу, адже він часто свідчить про недостатнє використання потенціалу фінансового левериджу та обмеження можливостей інвестиційного зростання. Саме тому абсолютна фінансова стійкість у практиці реального сектору трапляється доволі рідко та розглядається радше як винятковий, ніж типовий стан підприємства.

2. Нормальна фінансова стійкість – $C_1 < 0, C_2, C_3 > 0$ – є оптимальною для суб'єктів господарювання, оскільки забезпечує баланс між фінансовою незалежністю та ефективним використанням зовнішніх ресурсів. Підприємство, окрім власного оборотного капіталу, залучає також довгострокові позикові джерела для формування запасів. Такий підхід до фінансування вважається обґрунтованим і прийнятним із позиції фінансового менеджменту, оскільки забезпечує раціональне поєднання власних і позикових коштів. Використання довгострокових кредитів дозволяє підтримувати стабільність оборотного капіталу та водночас створює можливості для розширення діяльності, модернізації виробництва й інвестиційного розвитку.

3. Нестійке (передкризове) фінансове становище – $C_1, C_2 < 0, C_3 > 0$ – характеризує підприємство, у якого з'являються окремі порушення

платоспроможності, однак воно все ще має потенціал для відновлення фінансової рівноваги. Такий стан вважається допустимим, якщо сума короткострокових кредитів і залучених коштів, що використовуються для покриття запасів, не перевищує вартості матеріальних ресурсів та товарних запасів підприємства. Іншими словами, навіть за умов зростання залежності від позикових коштів, підприємство зберігає достатній рівень ліквідності та можливість підтримувати операційну діяльність.

4. Кризове фінансове становище – $C_1, C_2, C_3 < 0$ – притаманне підприємству, яке фактично втрачає платоспроможність і опиняється на порозі банкрутства. Це проявляється в тому, що наявні грошові кошти, високоліквідні активи та дебіторська заборгованість не спроможні забезпечити навіть часткове покриття короткострокових зобов'язань і прострочених кредитів. Така ситуація свідчить про глибокий дисбаланс у структурі активів і пасивів, критичну залежність від зовнішніх кредиторів та відсутність ресурсів для стабільного функціонування й відновлення фінансової рівноваги [12].

Третій етап оцінки фінансової стійкості передбачає застосування коефіцієнтного підходу. Його сутність полягає у визначенні системи відносних показників, що відображають ключові аспекти фінансово-господарської діяльності підприємства, зокрема рівень ліквідності, платоспроможності, структуру капіталу, ефективність використання ресурсів та фінансову незалежність.

Коефіцієнтний метод має різноманітні модифікації, що адаптуються залежно від специфіки підприємства, галузі, умов його функціонування та мети аналізу. Завдяки можливості використання різної кількості показників цей метод є гнучким: у разі потреби його можна спростити, обмежившись базовими коефіцієнтами, або, навпаки, розширити для отримання більш глибокої та комплексної оцінки фінансово-економічного стану [13].

У таблиці 3 наведено перелік, суть та методи обчислення найпоширеніших відносних показників, які розраховуються у межах коефіцієнтного підходу оцінювання фінансової стійкості суб'єкта господарювання. Звісно, цей перелік не є вичерпним, оскільки набір показників різниться в залежності від специфіки досліджуваного об'єкта та мети аналізу фінансової стійкості. Останній стовпець показує нормативні значення для кожного наведеного коефіцієнта.

Таблиця 3

Методика розрахунку фінансових коефіцієнтів, які характеризують фінансову стійкість господарюючого суб'єкта

Назва показника	Значення	Хід розрахунку	Норматив
Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності) ($K_{\text{фн}}$)	Показує частку капіталу у загальній сумі джерел коштів	$K_{\text{фн}} = p.1495/p.1900$	$>0,5$
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу ($K_{\text{пк}}$)	Показує частку позикового капіталу у загальній сумі джерел коштів	$K_{\text{пк}} = (p.1595+p.1695)/p.1900$	$<0,5$
Коефіцієнт фінансової залежності ($K_{\text{фз}}$)	Показує, яка сума коштів припадає на одиницю власного капіталу	$K_{\text{фз}} = p.1900/p.1495$	1,67-2,5
Коефіцієнт фінансової стійкості ($K_{\text{фс}}$)	Показує співвідношення власного та залученого капіталу	$K_{\text{фс}} = p.1495/(p.1595+p.1695)$	0,7-0,9
Коефіцієнт фінансового левериджу ($K_{\text{фл}}$)	Показує співвідношення залученого та власного капіталу	$K_{\text{фл}} = (p.1595+p.1695)/p.1495$	$<1,0$

Коефіцієнт забезпечення запасів власним капіталом (K_{33})	Показує суму власного оборотного капіталу на одиницю запасів	$K_{33} = (p.1195 - p.1695)/p.1100$	0,6-0,8
Коефіцієнт маневреності власного капіталу ($K_{МВК}$)	Показує співвідношення між власними оборотними ресурсами і власним капіталом	$K_{МВК} = (p.1195 - p.1695)/p.1495$	>0,1

Джерело: складено на основі [12; 14; 15].

На четвертому етапі проводиться поглиблена характеристика та порівняння відносних показників фінансової стійкості конкретного підприємства з установленими нормативними значеннями (інколи порівнюють із середньогалузевими орієнтирами). Такий аналіз дає змогу визначити, наскільки фактичний рівень забезпеченості підприємства власними ресурсами, оптимальність структури капіталу та ефективність управління зобов'язаннями відповідають загальноприйнятим стандартам фінансової стійкості. Оцінювання відхилень у бік погіршення дозволяє своєчасно виявити потенційні ризики, тоді як позитивні відхилення свідчать про достатній запас міцності та конкурентні переваги. На основі цього етапу формується об'єктивна картина положення підприємства у ринковому середовищі та визначаються напрями подальшого підвищення фінансової стійкості.

На заключному етапі оцінки фінансової стійкості формуються практичні рекомендації щодо її зміцнення з урахуванням виявлених тенденцій, відхилень та факторів впливу. На основі результатів аналізу абсолютних і відносних показників визначаються ключові напрями оптимізації структури капіталу, підвищення ефективності управління оборотними активами та зобов'язаннями, а також покращення ліквідності та прибутковості підприємства. Розроблені рекомендації мають слугувати основою для прийняття управлінських рішень, спрямованих на зміцнення фінансової стійкості та забезпечення стійкого розвитку підприємства у мінливому ринковому середовищі.

Фінансова стійкість підприємства виступає фундаментальною передумовою його здатності забезпечувати стабільні результати діяльності, зберігати платоспроможність, підтримувати конкурентоспроможність, а також реалізовувати інвестиційні та стратегічні ініціативи. Як зазначають дослідники, стійке фінансове положення – це сприятливе співвідношення власних та залучених коштів, достатній рівень ліквідності, забезпеченість активів джерелами фінансування та наявність фінансових резервів – що забезпечує здатність підприємства витримувати зовнішні шоки та підтримувати розвиток.

Важливо наголосити, що фінансова стійкість має прямий вплив на результативність діяльності підприємства, оскільки визначає ефективність використання ресурсів, баланс активів і зобов'язань, а також рівень залежності від позикового капіталу. Високий ступінь стійкості означає оптимальну структуру капіталу, контрольовані ризики, достатність власного капіталу для фінансування запасів, інвестицій та поточної діяльності. Недостатня стійкість, навпаки, створює ризик втрати платоспроможності, фінансових труднощів, обмежує можливості реінвестування та стримує інноваційний розвиток підприємства.

З економічної точки зору, достатня фінансова стійкість підприємства створює передумови для формування позитивної фінансової результативності, зокрема зростання рентабельності, прибутковості та фінансової незалежності. Окрім того, вона визначає кредитоспроможність підприємства, тобто його здатність залучати зовнішні

фінансування на вигідних умовах. Підприємства з високим рівнем стійкості викликають більшу довіру з боку банків та інвесторів, отримують доступ до більш дешевих джерел фінансування, що у свою чергу сприяє підвищенню загальної фінансової результативності.

У межах аналізу взаємозв'язку фінансової стійкості та прибутковості доцільним є використання моделі DuPont – метод фінансового аналізу, який розкладає показник рентабельності власного капіталу (ROE) на три ключові складові: маржу чистого прибутку (Net Profit Margin), оборотність активів (Asset Turnover) та фінансовий важіль (Equity Multiplier). Така структуризація дає змогу виявити, за рахунок яких саме аспектів – ефективності операцій, використання активів або структури капіталу – формується фінансовий результат [16].

Модель DuPont дозволяє виявити основні фактори, що впливають на фінансову стійкість підприємства. Цей аналіз показує, як операційна ефективність (рентабельність продажів), ефективність використання активів (оборотність активів) та фінансова політика (фінансовий важіль) впливають на загальну прибутковість компанії. Фінансовий аналіз охоплює дослідження безлічі показників рентабельності. Саме тому у 1920-х роках керівництво корпорації DuPont розробило модель під назвою DuPont Analysis для детальної оцінки прибутковості компанії. DuPont Analysis – це інструмент, який може допомогти нам уникнути помилкових висновків щодо прибутковості компанії. Модель DuPont має високу аналітичну цінність, оскільки дозволяє встановити не лише кількісний рівень рентабельності, а й визначити її структуру – тобто, які саме фактори формують кінцевий результат. Таким чином, DuPont слугує не лише методом оцінки фінансової стійкості, а й дієвим інструментом стратегічного управління, оскільки показує, у яких напрямках доцільно коригувати фінансову політику для підвищення прибутковості та зниження фінансових ризиків [17].

Аналітики фірми обрали один, на їхню думку, найбільш значимий інструмент – рентабельність власного капіталу. У практичному застосуванні рівняння базової моделі DuPont має трифакторне вираження та виглядає наступним чином (формула 1):

$$ROE = NPM * TAT * EM \quad (1)$$

де ROE – рентабельність власного капіталу;

NPM (воно ж ROS) – маржа чистого прибутку (рентабельність продажів);

TAT (воно ж ROA) – загальний оборот активів (рентабельність активів);

EM – мультиплікатор власного капіталу (фінансова залежність).

Цю ж модель можна представити у вигляді відношень [18] (формула 2):

$$ROE = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Виручка від реалізації}} * \frac{\text{Виручка від реалізації}}{\text{Загальні активи}} * \frac{\text{Загальні активи}}{\text{Власний капітал}} \quad (2)$$

Для комплексної оцінки впливу фінансової стійкості на результати діяльності підприємства варто поєднувати аналіз рентабельності з аналізом фінансових ризиків, що дозволяє оцінити не лише ефективність функціонування на поточний момент, а й стійкість до майбутніх загроз.

Нижче наведено Таблицю 4 з динамікою ключових показників фінансової стійкості та рентабельності підприємства «Альфа», що демонструє взаємозв'язок між структурою капіталу (коефіцієнтний підхід) та результативністю діяльності підприємства (модель DuPont). На підприємстві був використаний валютний кредит,

що в умовах волатильності гривні негативно вплинуло на розмір зобов'язань підприємства (див. Таблиця 5).

Протягом п'яти років спостерігається стійка тенденція до зниження коефіцієнта автономії нижче нормативного значення (0,45 у 2025 році), що свідчить про критичне зростання залежності від зовнішніх кредиторів. Згідно з агрегатним підходом, підприємство пройшло шлях від «абсолютної стійкості» до «кризового стану».

Таблиця 4

Динаміка показників фінансової стійкості та рентабельності активів 2021–2025 рр.

Показники	2021	2022	2023	2024	2025	Норматив
Коефіцієнт автономії (К _{фн})	0,65	0,58	0,52	0,48	0,45	>0,5
Коефіцієнт фінансового левериджу (К _{фл})	0,54	0,72	0,92	1,08	1,22	<1,0
Коефіцієнт маневреності (К _{мвк})	0,15	0,12	0,08	0,05	0,02	>0,1
Рентабельність активів (ROA), %	8,4	6,2	4,1	2,8	1,5	-
Рентабельність вл. капіталу (ROE), %	12,9	10,7	7,9	5,8	3,3	-
Тип фінансової стійкості	Абсолютна	Нормальна	Нестійка	Нестійка	Кризова	-

Джерело: розраховано на основі табл.3 та формули (1)

Це підтверджується падінням коефіцієнта маневреності, що вказує на дефіцит власних оборотних коштів для фінансування поточної діяльності. Зниження ROA з 8,4% до 1,5% демонструє, що втрата фінансової стійкості прямо корелює з падінням ефективності використання активів.

Таблиця 5

Динаміка впливу валютного боргу на фінансові показники

Рік	Курс (грн/\$)	Тіло кредиту + % у гривневому еквіваленті (млн грн)	Коеф. автономії (К _{фн})	Витрати на обслуговування боргу (млн грн)	ROE, %
2021	27,0	28,9	0,65	1,89	12,9
2022	36,6	39,2	0,58	2,56	10,7
2023	38,5	41,2	0,52	2,69	7,9
2024	41,0	43,9	0,48	2,87	5,8
2025	45,0	48,2	0,45	3,15	3,3

Джерело: розраховано на основі табл.3 та формули (1)

На рисунку 2 точки вибудовуються по діагоналі знизу вгору - отже, має місце позитивна кореляція, де зі зростанням стійкості зростає і прибутковість, і навпаки. Коефіцієнт кореляції становить 0,9728, що свідчить про щільний зв'язок явищ. Побудова фінансової моделі стійкості в умовах валютної нестабільності робить цей зв'язок критичним[17].

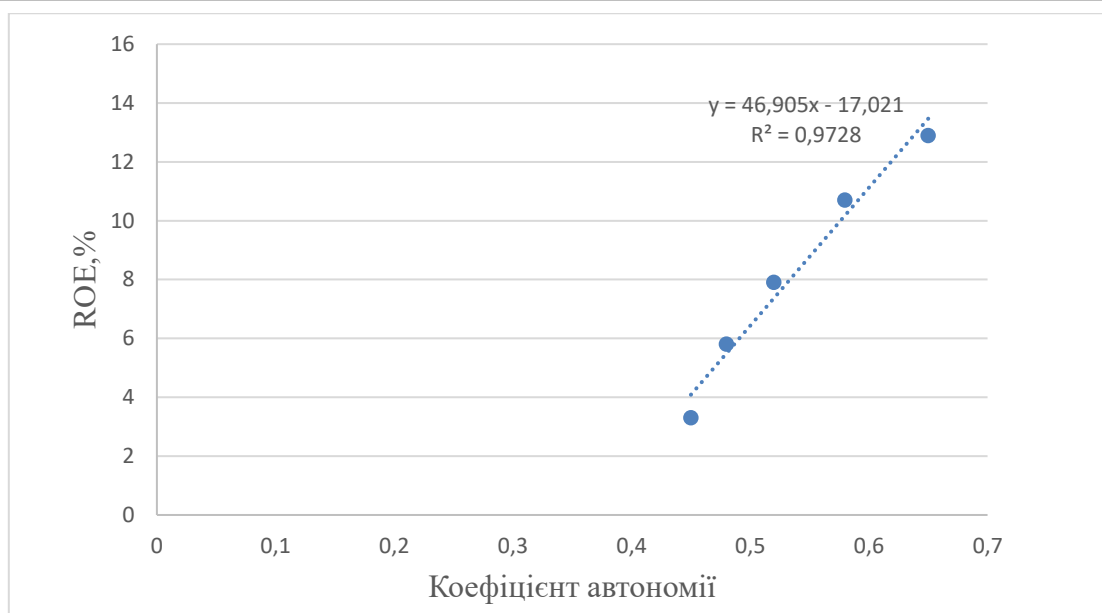

Рис. 2. Кореляція рентабельності власного капіталу та коефіцієнта автономії підприємства «Альфа» у 2021-2025 роках

Джерело: побудовано на основі табл.4

Попри зростання коефіцієнта фінансового левериджу ($K_{фл}$), рентабельність власного капіталу (ROE) падає. Це доводить тезу про те, що залучення позикових ресурсів є ефективним лише до певної межі, після якої фінансові ризики починають пригнічувати прибутковість. Ризик втрати фінансової автономії через курсові коливання автоматично нівелює ефект фінансового важеля, перетворюючи його з інструменту зростання на інструмент руйнування капіталу. Ці розрахунки дозволяють обґрунтувати необхідність вдосконалення системи фінансового менеджменту для запобігання втрати платоспроможності.

Таким чином, можна говорити про взаємозалежність між фінансовою стійкістю та результатами діяльності: фінансова стійкість є умовою формування результативності, результативна діяльність (рентабельність, прибутковість) слугує джерелом для підвищення фінансової стійкості через реінвестування, формування резервів, підвищення ліквідності та незалежності.

Враховуючи це, модель DuPont не лише оцінює поточний стан, але й може бути використана як інструмент прогнозування та формування фінансової політики підприємства. Вона дозволяє визначити, у якому саме напрямі слід покращувати фінансову стратегію – оптимізація структури капіталу, підвищення ефективності використання активів чи посилення прибутковості продажів.

Висновки. У дослідженні доведено, що фінансова стійкість є визначальним чинником здатності підприємства забезпечувати стабільну діяльність і формувати прибуток у довгостроковій перспективі. Узагальнені методичні підходи до оцінки фінансової стійкості (агрегатний, коефіцієнтний, інтегральний, маржинальний тощо) підтверджують необхідність їх комплексного застосування для отримання повної діагностики фінансового стану. Визначено, що своєчасний аналіз абсолютних і відносних показників дозволяє ідентифікувати тип фінансової стійкості та виявити потенційні ризики. Встановлено, що взаємозв'язок між фінансовою стійкістю та прибутковістю не є однозначним: надмірна консервативність у структурі капіталу може стримувати розвиток, тоді як збалансоване поєднання власних і позикових ресурсів створює сприятливі умови для зростання рентабельності. Результати дослідження підкреслюють важливість удосконалення підходів до управління

фінансовою стійкістю для забезпечення стабільної прибутковості підприємств у сучасних умовах господарювання.

Список використаної літератури

1. Ситник Н. С., Смолінська С. Д., Ясіновська І. Ф. Фінанси підприємств: навч. посіб. / за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 402 с.
2. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / за заг. ред. Е.О. Юрія. Чернівці: ЧНУ ім. Юрія Федьковича, 2020. 348 с.
3. Бедринець М. Д., Довгаль Л. П., Ліснічук О. А. Фінансова діагностика: навч. посіб. Ірпінь: УДФСУ, 2021. 298 с.
4. Kaur N, Rizvi S. Age of the firm and financial stability: does experience matter. *Journal of informatics education and research*. 2025. Vol 5 Issue 2. С. 1774-1789.
5. Bet G., Dainelli F., Fabrizi F. The financial health of a company and the risk of its default: back to the future. arXiv:2302.10140v1 [q-fin.GN]. 2023. 42 с.
6. Бізюк Д. Л., Кнейслер О. В. Напрями зміцнення фінансової стійкості підприємства. Формування єдиного європейського фінансового простору та розвиток світової фінансової думки : збірник тез та доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 25 трав. 2016 р.) / відпов. за випуск Кнейслер О. В.. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. С. 44-45.
7. Ясіновська І. Ф. Сучасні підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємств. *Європейські перспективи*. 2016. №2. С. 169-175.
8. Сак Т.В., Шепелюк Н.П. Діагностика фінансової стійкості підприємства: методологія та практика застосування. *Economic journal Odessa polytechnic university*. 2023. №4 (26). С. 37-44.
9. Козлова О. С. Методика оцінки фінансової стійкості підприємства. *«Молодий вчений»*. 2017. №10 (50). С. 914-918.
10. Кизим М. О. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: монографія. Вид. дім «ІНЖЕК», 2013. 144 с.
11. Фінанси підприємств: навч. посіб. / за ред. Г. Я. Аніловської, І. Б. Висоцької. Львів: ЛьВДУВС, 2018. 440 с.
12. Жмайлова О. Г. Узагальнення методичних підходів до оцінки фінансового стану підприємств. *Кримський економічний вісник*. 2013. №6 (07). С. 176-179.
13. Непочатенко О. О., Мельничук Н. Ю. Фінанси підприємств: підручник. Київ: «Центр учбової літератури», 2013. 504 с.
14. Киш Л. М. Аналіз і прогнозування фінансової стійкості підприємства у сучасних умовах // *Сталий розвиток соціально-економічних систем: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Київ, 14 трав. 2019 р.
15. Модель Дюпона. Вікіпедія: веб-сайт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D1%8C_%D0%94%D1%8E%D0%BF%D0%BE%D0%BD%D0%B0#cite_note-2.
16. Базилінська О. Я., Панченко О. І. Фінансова стійкість у системі стратегічного управління підприємством. *Проблеми економіки*. 2019. №1 (39). С. 89-94.
17. Пасінович І. І., Сич О. А. Сучасні підходи до управління фінансовими потоками суб'єктів господарювання. *Ефективна економіка*. 2020. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8098>

Дата надходження статті: 15.02.2026

Дата прийняття статті: 25.02.2026

Дата публікації статті: 31.03.2026